

Пролетарі всіх країн, єднайтесь!

За бльшовицькі надри

Орган партбюро, ректорату, комітету ЛКСМУ, профкому та місцевому
Одеського Державного Університету ім. І. І. Мечникова

№ 22 (261)

Середа, 21 вересня 1949 р.

Ціна 20 к.

Ліквідувати недоліки в справі організації навчального процесу

Минуло вже двадцять днів, як в університеті почалися заняття. Здається, за цей час можна було усунути недоліки, які трапилися в перші дні заняття. Однак, цього і досі не зроблено. Майже на всіх факультетах є випадки невідвідування лекцій, запізнення, випадки порушення трудової дисципліни під час лекцій. На географічному факультеті, наприклад, в перший день заняття не з'явилось на лекції 17 студентів, у всі наступні дні теж не було стопроцентної явки. Декілька студентів цього факультету, особливо студент курсу тов. Кошкер, систематично запізнюються на заняття, хоча факультет займається в другу зміну. Подібні прояви недисциплінованості є і на філологічному, юридичному, історичному та інших факультетах.

Треба рішуче покінчити з безвідповідальним ставленням деяких студентів до заняття, треба створити нестерпні умови для прогульників і порушників дисципліни. Від цього в значній мірі залежатиме дійовість роботи всього нашого колективу.

Не можна миритися також з тим, що ряд студентів мають академзаборгованість за минулі навчальні рік. Так, наприклад, на філологічному факультеті мають заборгованість з різних причин біля 10 студентів, на геологічному — 8 студентів. Мають академзаборгованість також окремі студенти історичного і географічного факультетів.

Щоб позбавитися цього не-приємного явища, яке гальмує роботу факультетів, необхідно домогтися того, щоб деканати суверо дотримувалися наказу Міністерства вищої освіти, в якому сказано, щоб іспити і заліки, не складені студентом з поважних причин під час екзаменаційної сесії, складалися протягом перших 15 днів нового семестру, не пізніше. На жаль, у нас цей наказ Міністерства часто порушують, студенти складають іспити, коли їм забажається, в результаті чого порушується нормальний хід навчання. Треба засудити практику переведення на старший курс студентів, які не

склали всіх іспитів за минулі роки.

Велике значення в справі налагодження учебного процесу має завчасне і точне, з урахуванням всіх можливостей, складання розкладу занять. А між тим, факти свідчать про те, що тут також не все гард. Більше тижня, наприклад, змінюється розклад заняття на географічному факультеті, що, звичайно, вносило безлада і дезорганізованість.

На порушення розкладу

впливає також неправильний розподіл аудиторій, в результаті чого несподівано створюються та звані «вікна», тобто вільні години. Ці «вікна» вибивають студентів з колії, примушують їх годинами тинятися без діла.

Ненормальності в розподілі аудиторій найбільше позначилися на філологічному факультеті. Цей факультет і досі не має потрібної кількості аудиторій. П'яті курси слухають лекції в Актовому залі, IV курс українського відділу змушений слухати лекції в прохідній кімнаті, зовсім не пристосовані для заняття. А незабаром на факультеті почнуться семінарські заняття. Для проведення їх зовсім немає місця. Це серйозне питання, над яким слід подумати адміністрації університету.

До недоліків слід також віднести і недостатне укомплектування факультетів викладовськими кадрами. На філологічному факультеті із-за відсутності викладача до цього часу не читається така важлива спеціальна дисципліна, як нове вчення про мову акад. Марра, хоча цей курс було заплановано читати з перших днів нового навчального року. На економічному факультеті по тій же причині не читається курс історії економічних вчень, на історичному — курс історії народів СРСР (XX в.).

Всі ці явища дуже шкодять в роботі, заважають нормальному працювати. Деканати факультетів, партійні, комсомольські і профспілкові організації повинні докласти всіх зусиль, щоб викорінити існуючі недоліки, по-справжньому налагодити учебний процес.

Почалися заняття у вечірньому університеті марксизму-ленинізму

Розпочався учебний рік у вечірньому університеті марксизму-ленинізму. 12 вересня відбулися перші заняття. З великим ентузіазмом приступили слухачі університету до вивчення марксистсько-ленінської філософії та політекономії.

В цьому навчальному році у вечірньому університеті марк-

изму-ленінізму вчаться 123 чол. Серед них 89 професорів, доцентів і кандидатів наук. Лекції читають кращі спеціalisti — доценти Коган, Перлов, Мойсеев.

Заняття вечірнього університету проходитимуть двічі на тиждень — по понеділках і четвергах.

Вище рівень учбової, наукової і політико-виховної роботи!

(НА ЗАГАЛЬНОУНІВЕРСИТЕТСЬКИХ ПАРТИЙНИХ ЗБОРАХ)

13 вересня відбулися збори парторганізації університету, присвячені підсумкам минулого навчального року і завданням на новий учебний рік. З доповідю по цьому питанню виступив ректор університету доцент П. Л. Іванченко.

Доповідач розповів, яких успіхів досяг наш колектив в галузі учбової, наукової і політико-виховної роботи, докладно зупинився на недоліках в нашій роботі і накреслив завдання на 1949—50 учебний рік.

В обговоренні доповіді взяли участь студенти, викладачі і службовці університету.

Проректор по науковій частині доцент Є. Т. Мальований у своєму виступі зазначив, що одною з причин недоліків в науковій роботі був недостатній контроль за науковою роботою з боку наукової частини. Тов. Мальований закинув докторатом факультетів, підкресливши, що деканати мало приділяли уваги науковій роботі, а обмежувалися лише тим, що збирали відомості від кафедр і передавали ці відомості у наукову частину.

Виступ доцента Є. Т. Мальованиого був не досить самокритичним. Він не викрив до кінця всіх хиб і недоліків в науковій роботі, не висвітлив всіх причин недоліків. А це варто було б зробити, бо поряд з безсумнівними успіхами в науковій роботі університету є ряд значних недоробок. На них вказав у своїй доповіді ректор. Це недовиконання плану наукової роботи, особливо кафедрами гуманітарних наук, недостатній допомога народному господарству з боку наукових працівників університету, недостатня актуальність тематики тощо.

Тов. Мальований обмежився лише тим, що згодився з доповідачем, але аналізу недоліків не зробив.

Цікавим був виступ секретаря комсомольської організації філологічного факультету студента Збандута. Він зупинився на недоліках в роботі комсомольської організації, зазначивши, що хоча комсомольці

студентів в наукових гуртках, відмітивши, що участь в роботі гуртків брали багато студентів, але ця робота була мало дійовою, якість доповідей на засіданнях гуртків здебільша була низькою. «Налагодження дійової роботи студентських наукових гуртків, боротьба за високу якість їх роботи є одним із невідкладних завдань партійної і комсомольської організації», — сказав тов. Збандут.

У своєму виступі тов. Збандут вказав також на те, що партійні, комсомольські і профспілкові організації факультетів недостатньо цікавилися роботою художньої самодіяльності, не сприяли активізації її. «Щоб забезпечити справжній розв'язок художньої самодіяльності в університеті, — сказав тов. Лопатін, — треба якомога енергійніше розгорнати її на факультетах».

Секретар комітету ЛКСМУ тов. Луньонок доповіла про хід звітно-виборних зборів в комсомольських групах, зазначивши, що велику допомогу в проведенні зборів надає комітетові ЛКСМУ партбюро університету.

На партійних зборах виступили також тов. Дульщиков, декан хімічного факультету доцент Р. Л. Дремлюк, декан юридичного факультету тов. Середа, студент географічного факультету тов. Трофіменко та інші.

Наприкінці зборів виступив секретар обкому КП(б)У тов. Бортніков. У своєму виступі він сказав, що завданням комуністів університету є дальнє підвищення наукового і ідейного рівня учбової роботи, підвищення культурного рівня студентів, зміцнення трудової дисципліни. Тов. Бортніков звернув також увагу на наукову роботу, сказавши, що вчені університету повинні сміливіше іти в своїх наукових дослідженнях, повинні підкоряті їх потребам народного господарства нашої країни.

Партійні збори пройшли організовано, на високому ідейному рівні і прийняли відповідне рішення, скероване на вирішення недоліків, на дальнє піднесення учбової, наукової, політико-виховної і культурно-масової роботи.

Звітно-виборні збори в комсомольських групах

Пройшли звітно-виборні збори в комсомольських групах. З задоволенням можна констатувати, що в переважній більшості груп вони пройшли організовано, на високому ідейно-політичному рівні і при величині активності комсомольців.

Учасники зборів серйозно, по-діловому обговорили підсумки роботи комсомольської групи за рік, визначили успіхи в роботі і сміливо викрили недоліки. Більшість зборів пройшли під гаслом розгорнутої критики і самокритики. Доповідачі з групкомсіоргів в основному докладні і самокритичні. Найкраще звітно-виборні збори пройшли у другій групі III

курсу і в першій групі IV курсу історичного факультету, в п'ятій групі II курсу, в другій і третій групах III курсу юридичного факультету, в четвертій групі II курсу біологічного факультету, в першій групі II курсу географічного факультету, в більшості груп філологічного факультету та ін. Тут збори були проведені у точно визначені дні, участь у зборах виявилася всім комсомольці.

Однак, не на всіх факультетах звітно-виборна кампанія була добре підготовлена. На фізико-математичному факультеті, наприклад, деякі групи не спромоглися своєчасно провести збори. Тут збори то відкладались, то переносилися на другий строк. На юридичному факультеті трапився факт зризу зборів через няяку комсомольців, а в четвертій і шостій групах III курсу довелося відкладти збори через погану підготовку до них.

Майже скрізь робота комсомольських груп і групоргів була візана на зборах задовільною. Це переконливо говорить за те, що комсомольська організація нашого університету — єдиний, міцний, дружний, згуртований колектив, здатний з честью виконати всі покладені на нього обов'язки.

ГОВОРЯТЬ УЧАСНИКИ ДІАЛЕКТОЛОГІЧНОЇ ЕКСПЕДИЦІЇ

Влітку цього року група студентів українського відділу філологічного факультету під керівництвом аспіранта кафедри українського мовознавства тов. Дзензелівського виїжджала в діалектологічну експедицію, побува в кількох селах, зібрала цікавий діалектний матеріал.

На цій сторінці ми друкуємо виступи учасників діалектологічної експедиції — студентів Вацюка, Заворітної і Голованя.

В НИЖНЮМУ ПОДНІСТРОВІ

Вивчення говорів живої розмовної мови — одне з актуальних завдань радянських мовознавців. Актуальніше воно, що дачі діалектологічних досліджень служать дуже цінним і незамінним матеріалом для історії мови, для пізнання мовного історичного процесу, для більш детального і всебічного вивчення історії взагалі.

Актуальніше воно ще й тому, що в умовах радянської ділності, при таких широких розмахах і швидких темпах соціалістичного культурного будівництва надто інтенсивно проходить процес нивелювання діалектних рис, процес відмінання діалектізмів, витиснення їх нормами літературної мови. Не зафіксувати їх зараз — це значить втратити їх для науки.

Завдання радянських мовознавців — створити діалектологічні атласи російської, української, білоруської і інших мов народів СРСР. Приємно відзначити, що для створення діалектологічного атласа української мови багато вже зробила кафедра українського мовознавства нашого університету. Мовна територія так званого VI квадрата (Одеського) вивчена в більшій мірі, ніж інших квадратів.

Влітку цього року була організована діалектологічна експедиція в район нижнього Подністров'я. Мовна територія нижнього Подністров'я до цього часу майже ніким не досліджувалася, як і не досліджувалася там народа творчість та етнографія. А між тим багато цікавого і цінного може тут зустріти дослідник.

За час перебування в експедиції вивчено мову п'яти сіл, але особливу увагу було приділено вивченю мови сіл Незавертайлівки і Слободзії. В кожному з цих сіл заповнено питаннями для складання «Діалектологічного атласа української мови», зібрано деякий історичний матеріал, записано значну кількість зв'язаних текстів, пісень, загадок, прислів'їв тощо.

Багато різних переказів зберігають незавертайлівці лише про одну тільки назву свого села. 73-річний колгоспник Оліян Якович Синій твердить, що назував Ніхайта — ватажок селян-втікачів, які втекли сюди з-під ярма панщини і яких пан не зумів завернути назад. Стакановка городницької бригади молода колгоспниця Федора Соколова запевняє, що назва походить від того, що тут

так хорошо, що всі, хто сюди приїжджає, не хочуть повернутися назад.

Слід відмітити, що в говорці села Незавертайлівки зберігається більше архаїчних рис, ніж в мові інших сіл, в яких ми побували.

В селі Слободзія живуть українці і молдавани. Говорка української частини села характеризується значним зближенням з російською мовою. Так, наприклад, українці засвоїли певні норми російської мови, зокрема помірне «акання».

Для мовної території нижнього Подністров'я цікавим також являється питання українсько-молдавських мовних взаємин. Цьому питанню було приділено особливу увагу, бо ще кінець нашої роботи нам пощастило попрацювати разом з представником Київського університету, вченим секретарем бази Інституту російської мови АН СРСР кандидатом філологічних наук Ф. Кожухарем. Із українсько-молдавських мовних взаємин цікаво відзначити вплив молдавської мови на українську з боку лексики, особливо в галузі риболовецької, городничої та садівницької германології. Нам пощастило встановити деякий вплив молдавської мови на українську і в галузі синтаксису, фонетики та морфології. З другого боку встановлено також і зворотні впливи (звичайно ще в більшій мірі) української та російської мови на молдавську.

Після закінчення учбового року я взяла участь в діалектологічній експедиції, організованій кафедрою українського мовознавства. На початку літньої наша експедиція виїхала до нижнього Подністров'я, в Слободзійський район. Першим селом, мову якого почали ми вивчати, була Незавертайлівка. Село розташувалось між Дністром і лиманом. Серед садків біля сільських хаток, чепурні і привітні. Але більше, ніж природна краса села, приваблювала нас мова його мешканців, і ми з першого ж дня приступили до роботи.

Старики, люди середнього віку і молодь — всі після того, коли ми пояснили, для чого і що маемо зацікавити, охоче розмовляли з нами, розповідали легенди, казки, загадки, приказки, співали пісні. А ми намагались якнайбільше записати, виявляти більше діалектних рис у їх мові. В Незавертайлівці пробули ми тиждень, матеріалу зібрали чимало. Особливо легко було записувати лексичні риси, бо лексика села надзвичайно багата і різноманітна, зокрема багата сільськогосподарська і риболовецька лексика.

Нам, учасникам експедиції, ця поїздка дала змогу пересвідчитись, наскільки важливим є вивчення жівої народної мови для правильного розуміння змін, які відбуваються в мові. Шодо представників молодого покоління, то вони вже користуються нормами літературної мови.

Діалектологічна експедиція надзвичайно корисна для студента-філолога, який хоче вникнути в суть історичного процесу розвитку мови, який, поєднуючи одержані теоретичні знання з практичними, хоче стати висококваліфікованим фахівцем.

В. ВАЦЮК,
студент IV курсу філологічного факультету.

Багато цікавого є запис весільного обряду, який я зробив у селі Незавертайлівці з розповіді 75-річної колгоспниці. У весільному обряді яскраво виступає життя народу, його мінуле, соціальні мотиви шлюбу і ін. З погляду мови запис весілля також

ЦІКАВА, КОРИСНА РОБОТА

Я з великою радістю виявила бажання взяти участь у діалектологічній експедиції, що була організована влітку цього року. Багато нового і цікавого вінозаємна, я переїжджаючи з товаришами — учасниками експедиції — від одного населеного пункту до іншого. Скільки легенд і переказів зберігає населення хоч би про походження назви своїх сіл та окремих місцевостей!

Ось, наприклад, село Незавертайлівка. Як розповідають мешканці села, воно веде свою історію ще від часів кріпаччини. Населення, яке терпіло страшне змушення з боку кріпосників, часто тікало від своїх панів вільну землю, де не було ще експлуататорів, не було нелюдського змушення. Такі втікачі були першими мешканцями Незавертайлівки: що отрапляв у це селище, ніколи більше не повертається, в кріпаки село. Звідси, як говорять про це перекази, і пішла назва села — Незавертайлівка.

Ми побували також у с. Чобручі, потім у Слободзії. Багато цікавого матеріалу позаписували ми від різних звіком людей. Хочеться порадити всім студентам, які спеціалізуються в галузі мови, побувати в діалектологічних експедиціях, бо тільки так можна дійсно вивчити народну мову, дослідити діалекти української мови і ті зміни, які відбуваються в народній мові після Великої Жовтневої соціалістичної революції.

Л. ГОЛОВАНЬ,
студентка III курсу філологічного факультету.

В НЕЗАВЕРТАЙЛІВЦІ

Після закінчення учбового року я взяла участь в діалектологічній експедиції, організованій кафедрою українського мовознавства.

На початку літньої наша експедиція виїхала до нижнього Подністров'я, в Слободзійський район. Першим селом, мову якого почали ми вивчати, була Незавертайлівка. Село розташувалось між Дністром і лиманом. Серед садків біля сільських хаток, чепурні і привітні. Але більше, ніж природна краса села, приваблювала нас мова його мешканців, і ми з першого ж дня приступили до роботи.

Старики, люди середнього віку і молодь — всі після того, коли ми пояснили, для чого і що маемо зацікавити, охоче розмовляли з нами, розповідали легенди, казки, загадки, приказки, співали пісні. А ми намагались якнайбільше записати, виявляти більше діалектних рис у їх мові.

В Незавертайлівці пробули ми тиждень, матеріалу зібрали чимало. Особливо легко було записувати лексичні риси, бо лексика села надзвичайно багата і різноманітна, зокрема багата сільськогосподарська і риболовецька лексика.

Щоб краще познайомитися з мовою рибалок, ми одного дня вирушили до них на берег річки і тут зробили свої записи.

Діалектологічна експедиція дала мені велику користь. Я на практиці пересвідчилася в тому, що вивчення діалектів забагачує словниковий запас, викликає бажання ще глибше вивчати науку про мову, дає багатий фактічний матеріал для історії мови.

О. ЗАВОРІТНЯ,
студентка IV курсу філологічного факультету.

КРИТИКА І БІБЛІОГРАФІЯ

НА СТАРИХ ПОЗИЦІЯХ

Перед радянськими мовознавцями стоять почесне завдання — створити повноцінні високоякісні підручники з російської і української мови, а також з курсу загального мовознавства в основу їх поклади нове вчення про мову, методологічні принципи марксизму-ленинізму. Як же це завдання виконується окремими працівниками науки?

Перед нами нове четверте, *перероблене видання книги Л. А. Булаховського «Курс русского литературного языка»*). Дійсний член Академії наук УРСР Л. А. Булаховський — провідний мовознавець у нашій республіці. Він відомий і як автор підручників з російської мови для вищої школи. В світі постанов ЦК ВКП(б) та ЦК КП(б)У з ідеологічної позиції праці академіка Л. А. Булаховського піддавалися критиці за ігнорування нового вчення про мову академіка М. Я. Марра, за обстоювання неприйнятних концепцій Шахматова, за формалізм. Однак, академік Л. А. Булаховський досі ще не зробив висновків із справедливої на його адресу критики і в своїх працях деякі питання російського мовознавства продовжують трактувати з старих формалістичних позицій. Це цілком очевидно навіть при побіжному перегляді рецензованого посібника.

Характерною рисою підручника Л. А. Булаховського є недостатність, а то і неприйнятність визначення деяких граматичних категорій. Ілюстрацією до цього може бути хоча б перший параграф морфології — «Части речі» (стор. 97—100). На сторінці 100 у виносах автор посилається на літературу, в якій за останні роки перевігнуто питання про класифікацію і визначення частин мови. Згадує автор посібника і працю академіка І. І. Мещанінова «Члены предложения и части речі» (1945 р.). Але досить співставити принципи класифікації слів на частини мови і визначення їх в академії Булаховського, щоб упевнитись в якій відмінності їх, в залишках формалізму в посібнику академіка Л. А. Булаховського. Так, наприклад, автор посібника не ставить питання ні про категорію стану, як окрему частину мови, ні про модальні слова. Вигуки ж автор навіть не вважає за слова. Це на його думку «спеціальний разряд знаків неподільної емоціональності, волені з'явлення і звукоподражання» (стор. 99; підкреслення мое — А. М.). Порівняйте визначення вигуків у Мещанінова («Члены предложения и части речі», стр. 291).

Однією з недостатніх, формалістичних є і визначення речення як «синтаксической единицы, характеризующейся наличием сказуемого» (стор. 239), або визначення складного речення, яке за автором становить «сочетание двух или нескольких предложений, об'единенных ритмическими (стор. 304).

Ми навели тільки декілька прикладів, які свідчать про серйозні методологічні хиби посібника. Ці хиби повинні мати на увазі студентів і викладачів, що будуть користуватись підручником академіка Л. А. Булаховського. Доп. А. МОСКАЛЕНКО.

Доп. А. МОСКАЛЕНКО.

Таке замовчування вчення академіка М. Я. Марра, його праць, більш ніж дивне. Академік Мещанінов нещодавно писав, що «навіть не нападки на М. Я. Марра, а одне лише ігнорування його праць дає шкідливі наслідки, залишаючи дослідника в половині чужих радянського мовознавства концепцій». (Ізвестія АН ССР, отт. літератури і язика, т. VII, вип. 6, 1948 г., стр. 484). Це твердження академіка І. І. Мещанінова в значній мірі стосується і автора рецензованого посібника.

Характерною рисою підручника Л. А. Булаховського є недостатність, а то і неприйнятність визначення деяких граматичних категорій. Ілюстрацією до цього може бути хоча б перший параграф морфології — «Части речі» (стор. 97—100). На сторінці 100 у виносах автор посилається на літературу, в якій за останні роки перевігнуто питання про класифікацію і визначення частин мови. Згадує автор посібника і працю академіка І. І. Мещанінова «Члены предложения и части речі» (1945 р.). Але досить співставити принципи класифікації слів на частини мови і визначення їх в академії Булаховського, щоб упевнитись в якій відмінності їх, в залишках